

Катерина Сергіївна ЗАГОРОДНЮК,

студентка 5 курсу юридичного факультету Чорноморського національного університету імені Петра Могили, Миколаїв, Україна;

Ангеліна Віталіївна ШАЛАБАЙ,

студентка 5 курсу юридичного факультету Чорноморського національного університету імені Петра Могили, Миколаїв, Україна

Науковий керівник: Шведова Ганна Леонідівна,

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри цивільного та кримінального права і процесу Чорноморського національного університету імені Петра Могили, Миколаїв, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО МОЖЛИВОСТІ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЯК ФАКТОРА ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Питання ефективних засобів запобігання та протидії корупції – це одна з найважливіших і найнагальніших проблем, яка потребує невідкладного розв'язання у сучасній Українській державі. Високий рівень корумпованості в державі визнано як вітчизняними так і зарубіжними аналітиками, а також відповідними міжнародними інституціями.

Актуальність даного питання зумовлюється тим, що корупція у сьогоднішніх реаліях стала чинником, що безпосередньо провокує й поглиблює суспільні кризові явища.

Корупція, залучаючи у свої ряди політичних і громадських діячів, стає загрозою національній безпеці держави, демократичному її розвитку, конституційному ладу, що, в свою чергу, підриває імідж України на світовій арені, а також є однією з причин зростання в Україні тіньової економіки та організованої злочинності. Вона обмежує конституційні права і свободи громадян, створює соціальне напруження, руйнує моральні та суспільні цінності, породжує тотальну недовіру до влади, перешкоджає налагодженню конструктивного діалогу між владою та громадськістю, руйнує засади розбудови правової держави та громадянського суспільства.

Щоб знизити рівень корупції з боку держави зроблено чимало кроків, зокрема прийнято нове антикорупційне законодавство, реформуються органи виконавчої влади, на які покладено завдання боротьби з корупцією, але антикорупційна політика тільки тоді буде вважатися дієвою, коли вона активізує зусилля всього суспільства у боротьбі з корупцією та її проявами у державі.

Боротися з корупцією можна використовуючи різні методи і заходи: **репресивні** (виявлення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень і притягнення винних осіб до відповідальності), або **превентивні** (підвищення прозорості, підзвітності і доброчесності державних структур, правовий захист громадян і примноження їх правової обізнаності, застосування етичних стандартів у діяльності публічних службовців, просвітницька робота з населенням та окремими цільовими групами, виховання молоді у дусі неприйняття корупції). Досвід багатьох країн свідчить про те, що активність громадян, зацікавлених у подоланні корупції, є головною передумовою її подолання [1].

Як справедливо зазначає адвокат А. Стоянов, на сьогодні основні сили антикорупційної політики спрямовані на створення механізму притягнення до відповідальності за корупційні правопорушення. Однак, виключно створення такого механізму недостатньо, необхідно також забезпечити його дієвість, яка полягатиме у невідворотності покарання. Дієвим таким механізмом буде лише в тому випадку, коли налагодиться зворотній зв'язок «громадянське суспільство – антикорупційні органи», який дасть можливість оперативно отримувати необхідну інформацію з метою подальшого реагування [2].

Отже, досягти результатів у боротьбі з корупцією можна за умови повного використання всіх наявних можливостей двостороннього зв'язку держави і громадськості – громадського контролю.

Саме тому зовсім не випадково обов'язкової участі громадськості в подоланні корупції вимагає Конвенція ООН проти корупції, яка набула чинності в Україні з 1 січня 2010 року. За змістом цієї Конвенції, Українська держава взяла на себе зобов'язання у межах своїх можливостей сприяти активній участі окремих осіб і груп за межами державного сектора, таких як громадянське суспільство, неурядові організації та організації, що функціонують на базі громад, у запобіганні корупції й боротьбі з нею та для поглиблення розуміння суспільством факту існування, причин і небезпечного характеру корупції, а також загроз, що створюються нею [3].

Громадський контроль є формою участі громадськості в управлінні для підвищення ефективності діяльності органів публічної влади, підприємств, установ і організацій, що надають соціальні послуги [4, с. 113].

Громадський контроль здійснюється через діяльність громадських об'єднань, пресу, консультативні дорадчі органи, створені при органах державної влади та органах місцевого самоврядування, а також через громадян.

Громадський контроль залежить не тільки від законодавчого регулювання, а й від активності громадян і громадських організацій. На наш погляд, ефективними формами громадського контролю у сфері протидії корупції є:

1) повідомлення про виявлені факти вчинення корупційних правопорушень спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції;

2) посилення прозорості через звернення із запитом до органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо інформації про їхню діяльність (надання доступу до публічної інформації);

3) проведення громадської антикорупційної експертизи з метою виявлення в нормативно-правових актах або їх проектах положень, які здатні сприяти корупції;

4) внесення суб'єктам права законодавчої ініціативи пропозицій щодо вдосконалення законодавчого регулювання відносин, що виникають у сфері запобігання і протидії корупції;

5) проведення, замовлення проведення досліджень, у тому числі наукових, соціологічних тощо, з питань запобігання і протидії корупції;

6) проведення заходів щодо інформування населення з питань запобігання і протидії корупції, які сприяють створенню атмосфери неприйняття корупції, а також заходів, які заохочують пошук, отримання, опублікування та поширення інформації про корупцію в межах закону тощо.

В Україні діють сотні громадських організацій, які мають у назві словосполучення «громадський контроль», містять у статутних завданнях мету протидії корупції, проте переважно такі організації жодного громадського контролю не здійснюють. Більше того, деякі з них були спеціально створені для участі у певних схемах місцевого чи державного масштабу. Наприклад, хтось активно рекламує свою діяльність у передвиборний період чи лякає люстрацією місцевих чиновників, щоб проштовхнути на посаду певних осіб.

Незважаючи на це, організації, які справді були створені для здійснення громадського контролю, мають успіхи навіть при обмежених можливостях. Саме завдяки їх діяльності українці дізнаються про тендерні махінації, земельні афери, лобюван-

ня «схемних» норм у підзаконних нормативних актах [5].

На сучасному рівні державної антикорупційної політики Україні слід виходити з того, що абсолютно подолати корупцію неможливо – можна лише мінімізувати її вплив на життя суспільства. В умовах недостатнього рівня довіри населення до органів державної влади, пропагувати ідею активної протидії корупції мають саме інститути громадянського суспільства.

Серед різних форм громадського контролю особливо необхідним видається передбачити здійснення обов'язкової громадської антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, адже саме така експертиза дозволяє викривати та попереджати корупційні ризики, діяти «на випередження» корупції, а також створювати умови для дієвого застосування інших форм громадського контролю.

Врахування суб'єктами права законодавчої ініціативи результатів громадської антикорупційної експертизи буде свідчити про реальну готовність влади до реалізації антикорупційної політики.

Водночас громадську антикорупційну експертизу доцільно поєднувати з постійним інформування громадян про перебіг реалізації заходів щодо протидії корупції, що поступово вкарбує у суспільній свідомості їх актуальність та необхідність і забезпечить становлення уявлення кожного громадянина про його особисту причетність до змін, які відбуваються в державі.

Отже, потреба у залученні громадськості до антикорупційної політики є безумовною, а громадська участь в антикорупційній політиці повинна здійснюватися через участь населення в ухваленні владних рішень, доступ до публічної інформації, заохочення громадськості до досліджень, в тому числі громадської антикорупційної експертизи, та поширення інформації про корупцію.

Список бібліографічних посилань

1. Участь громадськості у заходах щодо запобігання корупції як запорука успішної антикорупційної політики: роз'яснення М-ва юстиції України від 26.08.2011 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0059323-11> (дата звернення: 13.02.2017).

2. Стоянов А. Боротьба з корупцією: як подолати першопричини, а не наслідки? // Ліга. Блоги/ЛІГАБізнесІнформ; Ін форм.-аналіт. центр «Ліга» 04.06.2015. URL: <http://blog.liga.net/user/astoyanov/article/18229.aspx> (дата звернення: 13.02.2017).

3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: від 31.10.2003 // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16 (дата звернення: 13.02.2017).

4. Енциклопедія державного управління: у 8 т./Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; наук.-ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Київ: НАДУ, 2011. Т. 1: Теорія державного управління/наук.-ред. колегія: В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. 748 с.

5. Бойчук В. «Джинса» чи громадський контроль? // Українська правда. 08.01.2015. URL: <http://www.epravda.com.ua/columns/2015/01/8/520298/> (дата звернення: 13.02.2017).

Одержано 14.02.2017